

שופטים ג

ס'איז אויך מובן פארוואס דער רמב"ם איז משמיט דעם טעם הדבר וואס שטייט אין גמרא „מ"ט כיון דגמירי כו' והני תו

כולם ואמרו חייב אתה, הוא פטור. ותראה דיוק לשונם שלא אמרו סנהדרין שדנו כולם לחובה אלא שפתחו שמורה על תחלת הדבור (פתח דברך יאיר — ל' הכתוב תהלים קיט, קל) כלומר תחלת דברך. ע"ש. ומסיים שם „וכך הם דברי הרמב"ם בהל' סנהדרין" (והרי הל' „פתחו כולם כו' שמביא הוא ברמב"ם ולא בגמ').

ולפי פירושו נמצא, שלא הי' כאן שום משא ומתן, אלא זה הי' ראשית ותחלת אמירתם (וראה גם שו"ת בית יצחק אור"ח סוף הספר השמטה לסי' נג). אבל במנ"ח מצוה עז (סק"ג) דאינו תלוי בפתיחה רק תלוי ביום הראשון אם היו כולם לחוב פטור ואם היו בתחילה כולם לחוב ואחר זה חזרו לזכות כדאי נהרג. ע"ש. ולפי פירושו צ"ל דאין דוה גופא קמלי הרמב"ם שתלוי הכל בפתיחה דיום ראשון (שוה אינו מפורש בגמ'). ובאמת שכן מפורש ביד רמה לסנהדרין שם דתלוי ביום ראשון (הובא לקמן הערה 17). וכן משמע מכאן הגולה למהר"ל בבאר השני (דלא תלוי באמירתם הראשונה אלא בדעתם והסכמתם בדיו). וכן מוכח מדבש לפי להחידא"ם מערכת ח אות כא (דמביא מהפוסקים „דדוקא אם כולם מטעם אחד אבל אם מטעמים חלוקים הו"ל רוב לחיובא, שא"ז שייך לאמירת כולם חייב בפתיחת הדיון). — אלא שמלשון הרמב"ם משמע שלא מקרי זה גמר דיו"י. וראה לקמן בפנים. — ועצ"ע. — וראה לקמן הערה 28.

א. אין הלכות סנהדרין פסק'נט דער רמב"ם: סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג.

דער מקור דברי הרמב"ם איז די גמרא אין סנהדרין² וז"ל: סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו מ"ט כיון דגמירי הלנת דין למעבד ל' זכותא והני תו לא חזו ל'.

דאס וואס דער רמב"ם זאגט „שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב" און איז משנה פון לשון הגמרא „שראו כולן לחובה" — איז דאס בפשטות בכדי לפרש יותר (כדרך בתראי בכלל)⁴, אז דאס וואס די גמרא זאגט בקיצור „ראו כולן לחובה" מיינט „פתחו כולם. . תחלה ואמרו כולן חייב", דהיינו אז באלד בתחילת הדין⁵ איז ביי די דיינים ניט געווען קיין סברא לזכות, נאר גלייך בתחלה „אמרו כולן חייב".

(1) רפ"ט.

(2) יז, סע"א (כמצויין במפרשי הרמב"ם — רדב"ז, כס"מ וכו').

(3) בדק"ס שם הובאה גירסא מכ"י שמסיים „תו לא חזו ל' זכותא. וכו' הובא ברדב"ז וכס"מ שם. וראה לקמן הערה 16.

(4) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד. ועוד.

(5) וי"ל דהרמב"ם למדו מלשון הגמרא גופא „ראו כולן לחובה", ולא „דנו" וכיריב, שמה משמע שלא הי' זה אחר משא ומתן, כ"א ראו כלם לחובה, תיכף בתחילה. וראה הערה הבאה.

(6) ראה בספר „מלחמת מצוה" (עשהו רבינו שלמה בן רבינו שמעון דוראן המכונה רשב"ץ בעהמ"ס התשב"ץ" — מהשער דפוס וארשא, חש"ד) „אליא מיד כשעמד לפני העדה למשפט פתחו

(*) ודוחק גדול לומר שכוונתו שמכיון שאמרו בן להחוטא (כלשוננו שם „חייב אתה") אי"כ הרי"ז היפך הדין דאין פותחין בדיני נפשות לחובה אלא לזכות (סנהדרין לב, א (כמשנה). רמב"ם הל' סנהדרין פ"י ה"ז). וכפי ששעשעט לכאן גם מממשך לשוננו שם „אבל אם נשאו ונתנו בזכותו ופתחו לו לזכות ואמרו לו אל תירא כו', כי פתיחה בזכות להחוטא אינה שייכת לנדרין (ראה מניח שבפנים ההערה).

(**) משא"כ להפירוש בשיטה שבסוף חזמרא וחיי סנהדרין כאן (בשם הרא"ש. ובקהלת יעקב (אלגאזי) לשון חכמים ס"י תלא בשם המאירי). פ"י רבינו מאיר ממנהרין להרגו מיד" — נמצא דהוי גמר דין שלהם.

דערפאר וואס אויב „ראו כולן לחובה“ איז ניטא קיין מעגלעכקייט צו מקיים זיין איינעם פון די תנאים וואס זיינען דא אין פאל פון לא מצאו לו זכות⁹ — דעם תנאי „(בעי) הלנת דין“.

(ב) דער טעם און סיבת הפטור איז דאס וואס „הני תו לא חזו לי“, און „הלנת דין“ איז נאר אן ענין וואס פירט צו דער סיבה.

ד.ה. דאס וואס „פוטריין אותו“ איז ניט ווייל איז דעם פאל קען דער ב"ד ניט מקיים זיין איינעם פון די תנאים, נאר וויבאלד אז „ראו כולן לחובה“ (איז) תו לא חזו לי (זכותא) (ובמילא פעלט אין דעם „ושפטו העדה והצילו העדה“¹⁰) — עדה מצלת¹¹), און אזא ב"ד וואס קען ניט זען א זכות איז ניט אין גדר צו מחייב זיין — און דערפאר „פוטריין אותו“.

אין אן אנדער סגנון: לויטן ערשטן אופן איז דאס א „חסרון“ וואס איז נוגע דעם פסק פון די סנהדרין, עס קען ניט זיין קיין פסק ב"ד כדבעי (ווייל עס פעלט דער קיום התנאי פון הלנת הדין)¹²; לויטן צווייטן אופן איז דאס א חסרון אין דעם גברא הפוסק — די סנהדרין

לא חזו לי — ווייל ס'איז ניט דרכו של הרמב"ם צו ברענגען בחיבורו די טעמי ההלכות¹.

מ'דארף אבער פארשטיין דעם המשך דברי הרמב"ם — „הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג“:

(א) וויבאלד די הלכה איז א הקדמה יסוד צו דעם תוכן כללי פון דעם פרק — די הגדרה וואס ס'הייסט רוב לחיוב און רוב לזכות — האט דער רמב"ם גע- דארפט לכאורה אנהויבן מיטן עיקר — דער אויספיר פון דער הלכה, אז דער חיוב בדיני נפשות איז (דוקא) ווען „היו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין כו“, און דערנאך אויספירן „אבל סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור“.

(ב) וויבאלד דער רמב"ם זאגט דא דעם צד הפטור ווען „אמרו כולן חייב“ און דעם צד החיוב ווען „היו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין“ — האט דער רמב"ם געדארפט זאגן און אויספירן (ניט „ואחר כך יהרג“, נאר) „ואחר כך יתחייב“⁸ (וכי"ב) — בהתאם (ניגוד) צו „הרי זה פטור“.

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין דעם טעם הגמרא „כיון דגמירי הלנת דין למעבד לי זכותא והני תו לא חזי לי“, וואס לכאורה קען מען עס לערנען אויף צוויי אופנים:

(א) דער עיקר איז הלנת דין (און דער „למעבד לי זכותא“ איז בלויז דער טעם והסברה פארוואס עס דארף זיין הלנת דין). ד.ה. דאס וואס „פוטריין אותו“ איז

(9) ראה פרש"י סנהדרין שם (יז, א) ד"ה כיון דגמירי.

(10) מסעי לה, כד-כה.

(11) משנה ריש סנהדרין (ב, סע"א) ועד"ז בכ"מ. וראה לקמן בפנים מ"ה כו, א.

(12) להעיר מקריט ספר להמבי"ט הל' סנהדרין כאן, דמספקא לי אם הדין דפוטריין אותו כאן הוי מדאורייתא או מדרבנן.

(7) ראה הל' ת"ת לאדה"ז קו"א רפ"ב.

(8) כלשון שם פ"ט ה"ב. סה"ג. ועוד.

ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזויהו דקטל נפש לא מצו חזו לי' זכותא¹³, איז נישט דער פשט אז דער פסק זייערער איז נישט ריכטיק, נאָר זיי הייסן נישט קיין סנהדרין לגבי דעם מענשן וואָס „ראו... שהרג את הנפש“¹⁴.

ג. פון דער גמרא איז יש מקום להוכיח הן כאופן הראשון, הן כאופן השני:

א ראי' צום ערשטן אופן קען מען מדייק זיין פון דעם וואָס די גמרא ברענגט מפורש נאָר דעם דין „כיון דגמירי הלנת דין“, און נישט דעם מקור פון דעם דין אז מ'איז מחוייב צו זוכן א זכות אויפן נידון¹⁵, ובפרט אז די גמרא זאגט נישט דעם טעם (ע"ד ווי די גמרא הנ"ל „סנהדרין שראו אחד שהרג“) דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה — איז משמע פון דעם, אז דא איז בעיקר נוגע וואָס מ'קען נישט מקיים זיין די הלכה פון הלנת דין.

אבער מאידך גיסא — פון דעם וואָס די גמרא איז זיך נישט מסתפק מיטן זאָגן בלויז דעם דין כיון דגמירי הלנת דין, און איז מוסיף דעם טעם „למעבד לי' זכותא“ און פירט אויס „והני תו לא חזו קרי"ו¹⁶ — איז משמע אז דער עיקר חסרון איז אין די „והני“, דאָס וואָס „לא

חזו לי' (זכותא)“¹⁷, ווי דער צווייטער אופן.

[זאת ועוד: דוקא לויטן צווייטן אופן איז מדויק דער לשון הגמרא „סנהדרין שראו כולן לחובה“, והיינו, אז דער חסרון דא איז וואָס זייער ראי' איז נאָר לחובה און דערפאר קענען זיי נישט זען זכותו (ע"ד הנ"ל בא „סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש“)].

ועפ"ז י"ל אז עס קען אויך זיין א נפק"מ לדינא: לויט דעם ערשטן אופן, אז ס'איז א חסרון אין דעם פסק פון דעם ב"ד, דארף אויסקומען אז אויב דער ב"ד געפינט דערנאָך א סברא לזכות, איז מקום לומר אז זיי קענען נאָכאמאל¹⁸ דן זיין דעם נידון¹⁹:

(17) ואולי י"ל דשינוי הלשונות בהפירושים דהיד רמה והמאירי לסנהדרין הוא לפי שפליגי בפי' דברי הגמ' כנ"ל:

ביד רמה: אמר רב כהנא סנהדרין שראו כולן לחובה ביום ראשון פטריין אותן מאי טעמא משום דגמירי הלנת דין שאם לא מצאו לו זכות ביום ראשון צריכין להלין את דינו אולי ימצאו לו זכות למחרת ויראה אחד מן המתייבין דברי המזכין והני כיון דהשתא לא חזי לי' חד מינייהו זכותא תו לא חזי לי' ולא מהני למעבד לי' הלנת דין ובעינא (הוי קרי) [הלנת דין] דחזיא להדורי בתר זכותא וליכא הילכך פטרינן לי':

במאירי: סנהדרין שפתחו בדיני נפשות כלן לחובה פטריין אותן. מכיון שתקנו הלנת דין למי שלא מצאו לו זכות ביום ראשון. שמא ימצאו לו טעמי זכות. מכיון שפתחו כלם לחובה אין רואין לו עוד זכות. ואינו נהרג עד שיהפכו מקצתן בזכות וירבו המתייבין:

דהיד רמה מדיגש (א) הזמן בנדוד"ד. שראו כולן לחובה ביום ראשון, (ב) דצריך למעבד הלנת דין, ובמאירי ההדגשה דאין רואין לו עוד זכות (והזמן דיום ראשון כתב בהתקנה דהלנת דין (בפרש"י בהסוגיא ד"ה כיון דגמירי) לא בנדוד"ד.

(18) וע"ד מ"ש הרמב"ם שם פ"י ה"ט.

(19) במנ"ח שם סוסק"ט מספקא לי'. א"ם ראו כולם לחוב ובאותו היום ראו קצת בשלם זכות אי

(13) ר"ה כה, סעי' ואל"ך.

(14) ומכ"ש שכ"ה לטעם הב' (והעיקר) „עד עמדו לפני העדה למשפט (מסעי לה, יב) עד שיעמוד בכ"ד אחר“ — מכות יב, א (ראה תוד"ה דרחמנא אמר — ר"ה שם כו, א. וש"נ).

(15) ועד דמי שלמד זכות אינו חוזר ומלמד חובה (סנהדרין לב, א — במשנה. וע"ש בפרש"י (ד"ה אינו) דהוי מטעם והצילו העדה).

(16) ובפרט לגירסת ש"ס כ"י (הובא בדק"ס סנהדרין שם) שחורז ומפרט „והני כיון דלא חזו לי' זכותא (תו כ"י)“.

דאָס איז נישט סתם אַ טעם, נאָר (אויך) אַ תנאי.²⁰

און פון המשך דברי הרמב"ם איז מסתבר אז דער חסרון איז נישט (ווי דער אופן ה"ב הנ"ל) אין דעם וואָס זיי האָבן נישט די יכולת צו זען אַ זכות (וויבאלד אז „ראו כולן לחובה“²¹), נאָר אין דעם וואָס עס פעלט דער „(מקצת מזכין ש)הפכו בזכותו“ בפועל.

והיינו: פון לשון הרמב"ם „הרי זה פטור עד שיהיו כו' ואחר כך יהרג“ — איז משמע, אז דאָס איז נישט קיין חסרון אין דעם גברא הפוסק, אין די סנהדרין, נאָר אין דעם אויספיר פונעם פסק בפועל אין דעם נידון —

און דערפאר (א) זאָגט נישט דער רמב"ם „פוטרין אותו“ (וואָס וואָלט מדגיש געווען אז דער פטור איז פאַר-בונדן מיטן כ"ד און זייער פסק), נאָר „הרי זה פטור“, וואָס רעדט וועגן דעם נידון, אז ער איז פטור פון מיתה; און (ב) מהאי טעמא איז דער רמב"ם ממשיך „עד שיהיו כו' ואחר כך יהרג“, אז דורך „מקצת מזכין כו'“ שאַפט זיך די אפ-שריות (נישט אויפן חיוב — „ואחר כך יתחייב“, נאָר) אויף צו דורכפירן דעם בפועל — „ואחר כך יהרג“²².

משא"כ לויטן צווייטן אופן, וויבאלד זיי זענען נישט בגדר סנהדרין (לגבי דעם מענשן) מחמת דעם וואָס „ראו כולן לחובה“, איז מסתבר אז זיי קענען שוין מער נישט דן זיין דעם נידון — אויך ווען זיי געפינען דערנאָך אויף אים אַ זכות.

ד. פון דברי הרמב"ם איז משמע אז ער לערנט נישט ווי די ביידע אופנים „הנל“:

אע"פ אז ס'איז נישט דרכו צו ברענגען טעמי ההלכות, אָבער אויב דער רמב"ם וואָלט געלערנט אז דער חסרון איז ווייל עס פעלט דער קיום התנאי פון הלנת הדין (כאופן הא') איז מסתבר אז דער רמב"ם וואָלט דאָס דערמאָנט, היות אז

מותרים לומר הזכות דלמלד חובה יכול לחזור לזכות כו' והורגין אותו, אי. כיון דתיכף ראו חובה ונפטר אי"כ ע"י זכות זה שרוצה ללמד חובה הוא לנידון כו'***.

אמנם עדיין י"ל הנפק"מ ככפנים: (א) כאשר אין המדובר באותו היום, ואי"כ הוי כשיבת דין עוה"פ (מעין סנהדרין אחר***), (ב) לא רק קצתם ראו בשכלם לזכות אלא רובם, שאז ה"ז זכות גם בפועל (משא"כ כאשר רק קצתם אומרים שאז הזכות הוא רק באמירתם אבל הזכות הוא חובה לו, וכמ"ש במנ"ח שם). — וי"ל דתלוי אם הנדון מקרי שיצא זכאי בדיו, שאז אין מקום לדון עוה"פ או שרק לא נתחייב**** (ויתירה מזו, רק אין הורגין אותו — כדעת הרמב"ם — כדלקמן בפנים), שאז ה"ז זכות גם בפועל. ואכ"מ.

20) ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך הלנת הדין בסופו, דיש מסתפקין אם הלנת דין מעכבת. ולהעיר מקריט ספר הנ"ל הערה 12. ע"ש.

21) ולהעיר שהרמב"ם לא פסק כר"ע כ"א כר"ט שעד הרואה נעשה דיין — ראה כס"מ ולח"מ לרמב"ם ה"ל עדות ספיה. אלא ד"ל דזהו רק מפני שיכול להתקיים „והצילו העדה“ על ידי השאר שלא ראו איך שהרג את הנפש, משא"כ בנדודי שכולם אינן יכולין לראות זכות. וראה טורי אבן לריה שם ד"ה ל"ק ר"ע. שיהי' בית יצחק ח"רמ ס"ב אות ט'. ביאור הרי"פ פערלא שם. ואכ"מ.

22) ומתורצת גם שאלה הא' הנ"ל סעיף א'.

(*) ועפ"י צ"ל דמ"ש המנ"ח לפניו בסוג' (ככהנה 6) כדבר הפשוט. אם פתחו כולם לחוב ואחר זה חזרו קצת וזיכו בודאי נהרג, המדובר בהמשך אותו הדיון, ובסוקס"ט מדבר לאחר שעמדו מדיון הא' וישבו עוה"פ באותו היום.

(**) וראה אורח"ח משפטים כג, ב.

(***) ולהעיר מרמב"ם שם פ"ג הי"ז. אבל כמובן אינו שייך לגדוד דשם מדובר, שנגמר דינו.

(****) ראה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג

עשה צו.

ה. ולבאר זה יש להקדים:

געבן דעם דין ומשפט צו סנהדרין
(גדולה).

א דוחק גדול ווייל אפילו אין סנהדרין
קטנה „אין מעמידן . . אלא אנשים
חכמים ונבונים מופלגין בחכמת התורה
בעלי דיעה מרובה כו“²⁷. ווי איז שייך
אז ביי זיי אלעמען זאל זיין ניט קיין
ריכטיקער צוגאנג צו דעם דין וכו“²⁸!

ובפרט ווען פון דברי הרמב"ם איז
מוכת, כנ"ל, אז דאס איז בכלל ניט קיין
„חסרון“ אין די סנהדרין אדער אין פסק
דינם, נאר אלץ בשייכות צו דעם אדם
הנידון.

ו. וי"ל ההסברה בזה:

ס'איז ידוע אז דין עונשי ב"ד, מיתה
מלקות וכו', איז עיקרם לשם כפרה. ווי
מפורש בנוגע למלקות²⁹, ונקלה אחיך
לעיניך כשלקה הרי הוא כאחיקך, עד"ז
שטייט³⁰ בא עונש מיתה, אז דורכדעם
קומט דער נענש לחיי עוה"ב [אויך

עס זיינען דא מפרשים²² וואס זיינען
מסביר דעם טעם פון דעם דין „סנהד-
רין שפתחו כו“, אז וויבאלד „פתחו
כולם . . ואמרו כולן חייב“ איז דאס א
באווייז אויף א חסרון אין די סנהדרין,
אז זייער צוגאנג צו דעם דין איז ניט גע-
ווען ריכטיק (ווייל „גילו דעתם . . כולם
חפצים להמיתו“²³; אדער ווייל²⁴ אויף
יעדן נידון קען מען געפינען איזה צד
של זכות — און היות זיי אלע האבן דאס
ניט געפונען, איז א ראי' אז זיי זיינען
ניט בקי בדינים, אדער אז זיי האבן
מחליט געווען במהירות און ניט מעיין
געווען כראוי אין דעם דין, וכיו"ב,
בכמה הסברות אין דעם חסרון שבה-
סנהדרין).

כמובן איז אבער א דוחק גדול לומר
אזוי בנוגע צו ב"ד בכלל, ועאכ"כ בנוגע
צו סנהדרין גדולה

[וואס וועגן זיי רעדט דער דין, כמ-
פורש ברמב"ם לכמה גירסאות²⁵. און
אזוי איז אויך מובן^{25*} פון תוכן הדין
(ווארום אויב דא רעדט זיך וועגן סנהד-
רין קטנה פון כ"ג איז פארוואס „פוטריין
אותו“? מ'האט אים געדארפט דן זיין
בב"ד אחר²⁶ ביז (אויב מ'דארף) איבער-

„אין על ב"ד של מטה לדון אותו וידון אותו שופט
כל הארץ“. ואכ"מ.

(27) רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ב.

(28) בנוגע למ"ש ב.מלחמת מצוה (וכיון
סנהדרין אלו טעו בכך ופתחו כו' כולם חפצים
להמיתו, כנ"ל בפנים) — הרי כל הספר הוא „נגד
אנשי זדון אנשי רשע אשר הרהיבו להשיב על דברי
רו"ל כו', והראה לעיני העמים את צדק דיניהם . .
ומלחמות אפיקורסים . . שיבר“ (לשון השער בספר
מלחמת מצוה). י"ל, בדוחק גדול, שלא כתב להם
אמיתית הפירוש ע"פ תורה כ"א ענין שיתקבל
בשכלם. ועי' שמצינו בש"ס כו"ב כמ"פ שדחו בקש
(וראה רשב"ם ב"ב קטז, רע"א). ובפרט דהתשובה
היתה לא רק לאפיקורסים כ"א גם „לעיני העמים“
(כמ"ש בהשער), ד.אסור לגלות להם טעמי תורה
(כלשון הרשב"ם שם).

(29) תצא כה. ג. מכות כג, סע"א — במשנה
(הובא בפרש"י עה"פ).

(30) משנה סנהדרין מג, ב.

(22) מהר"ץ חיות לסנהדרין שם. וראה מלחמת
מצוה ובאר הגולה שנשמנו בהערה 6 (וראה הערה
28).

(23) מלחמת מצוה שם.

(24) מהר"ץ חיות שם.

(25) ראה רדב"ז לרמב"ם. וכן הובא במגדל עוז.
לח"מ. וכי"ה גי' הכי"ב בנמרא — ראה דק"ס סנהדרין
שם.

(25*) כמ"ש באור שמח שם.

(26) להעיר, שב.מלחמת מצוה (הנ"ל הערה 6)
כ. ואפילו בב"ד אחר לא יוכל ללמד זכות על עצמו
לפיכך נפטר מכל וכל. וב.באר הגולה שם מסיים

וואס „אלקים נצב בעדת אל“³⁸, ועאכו"כ סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית, האבן אלע באלד געזאגט חייב, און ס'איז ניטא אפילו קיין איינער וואס זאל מלמד זכות זיין — איז א ראי' אז דער נידון איז „גדול עונו מנשוא“ — ער געפינט זיך במעמד ומצב ירוד ביותר, ביז אז עונש מיתת ב"ד איז אינו יכול לכפר עליו און דערפאר „פוטרין אותו“.

דאס איז אבער ניט אינגאנצן מספיק לבאר לשון הרמב"ם „הרי זה פטור עד כו' ואח"כ יהרג“, פון וועלכער עס איז משמע אז דער פסק הסנהדרין איז א פסק נאָר דער נידון ה"ז פטור, מ'קען עס ניט אויס-פירן באַ דעם נידון (כנ"ל סעיף ד) — אָבער לפי הנ"ל איז הסנהדרין וואָס „פתחו כולם... ואמרו כולו חייב“ זאָגט אז ביי דעם מענטשן איז ניט שייך דער חוב (עונש) אַלס כפרה, דהיינו, אז זייער פסק „חייב“ איז ניט קיין פסק „ובמילא“ וואָלט מער מתאים געווען צו זאָגן דעם לשון „פוטרין אותו“ (כלשון הגמרא), וואָס איז מדגיש, אז אין דעם פאַל קען ב"ד ניט אַרויסגעבען א פסק, ווייל „גדול עונו מנשוא“.

ז. ויש לומר בזה עוד ביאור:

יעדער איד, אין וועלכן מעמד ומצב ער זאל ניט זיין, איז כפס הרמב"ם³⁹, אפילו א איד, וואָס ב"ד מוז אים כופה זיין צו געבן א גט לאשתו, איז „הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות“.

ואפילו בנוגע צו עכו, וואָס איז גע-ווען בתכלית הירידה, זאָגן חז"ל⁴⁰

להלכה פסקינן דער רמב"ם³¹ אז „כל מחוייבי מיתות ב"ד ומחוייבי מלקות אין מתכפר להם במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו“³², וואָס דערפון איז מובן אז דער תכלית מיתת ב"ד אָדער מלקות איז לכפרת האדם, נאָר די כפרה איז בתנאי „שיעשה תשובה ויתודה“.

ועפ"ז מסתבר, אז אין א פאַל ווען מיתת ב"ד וועט (קען) ניט ברענגען די כפרה איז ניטאָ קיין מקום צו דורכפירן די מיתה. וע"ד ווי דער כסף משנה³³ איז מסביר דעם פסק הרמב"ם³⁴ בנוגע צו עדים זוממין, אז „נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הוזמו אינן נהרגין מן הדיו שנאמר“³⁵ כאשר זמם לעשות ועדיין לא עשה כו' אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין“ — און ער איז מבאר דעם טעם החילוק בזה

„דלא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה אלא היכא דהרגו על פיהם משום גדול עונשם מנשוא אין ראוי לתת להם מיתת ב"ד שחכפר עליהם אלא ראוי לה-ניחם שיהיו נדונין אחר מיתה בעונשים נוראים דוגמא לדבר³⁶ נותן כל זרעו למולך שהוא פטור³⁷ מה שאין לומר כן בהלקו ע"פ עדותם“.

ועד"ז בנדו"ד: וויבאלד אז (פתחו כולם כו' ואמרו כולן —) א ב"ד כשר,

(31) הל' תשובה בתחלתו.

(32) שבגמ' שם (מו, א"ב) מחלוקת אבוי ורבא, ולרבא (וכן ס"ל לר"י ורי"א) נהרג מתוך רשעו יש לו כפרה. ופסק כאבוי — ראה צפ"ג לרמב"ם שם. ואכ"מ.

(33) הל' עדות פ"כ ה"ב בסופה.

(34) הל' עדות שם.

(35) פרשתנו יט, יט.

(36) ראה סמ"ג ל"ח מ.

(37) סנהדרין סד, ב. רמב"ם הל' ע"ז פ"ו ה"ד.

(38) תהלים פב, א. וראה סנהדרין שבערה 45.

(39) הל' גירושין ספ"ב.

(40) סנהדרין מד, רע"א.

„אעפ שחטא ישראל הוא“.

— איז בנוגע צו אזא זאגט מען „הרי זה פטור“: וויבאלד אז ביי אים איז דאך זיכער פאראן טוב, נאָר דער ב"ד קען עס נישט „געפינען“ דערפאר וואָס ער איז בתכ- לית ההעלם — קען דערפאר ביי אים נישט אויסגעפירט ווערן דער (תכלית הפסק ובמילא נישט דער) פסק פון דעם ב"ד.

עס איז נישט קיין חסרון אין דעם ב"ד אָדער אין זייער צוגאנג צו דעם פסק — וואָרום אמרה תורה אין לו לדיין אלא מה שענינו ראות⁴⁵, און אַלץ וואָס די סנהדרין גדולה אשר יהי' בימים ההם⁴⁶ דארף און קען זען, האָבן זיי געזען:

אָבער וויבאלד אז פס"ד תורת אמת איז אז ער איז רוצה לקיים כל המצות, אז אין אים איז דאָ טוב (וועלכע איז נישט אנטפלעקט געוואָרן), קען דער פסק ב"ד אויף אים נישט חל זיין — „עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו כו“.

ווייל עוד ענין — אז דורך דעם גופא ווערט נתגלה אויך דער טוב וואָס איז פריער געווען בתכלית ההסתר וה- העלם, און וויבאלד אז עס ווערט בהת- גלות קען דער פסק ב"ד אויף אים חל זיין — און „יהפכו בזכותו כו“.

בעומק יותר: ווען קען דער פסק ב"ד „הרג“ אויסגעפירט ווערן אויף דעם אידן — דוקא לאחרי ווי „יהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו“, ווייל ווי גערעדט פריער (מהכסף משנה) איז דער תוכן ותכלית פון עונשי ב"ד — כפרת האדם. און ווען קען אָן עונש ברענגען צו אַ כפרה, דוקא ווען דאָס

דער חילוק איז נאָר אויף וויפל דער „רוצה הוא לעשות את כל המצות“, דער טוב פון אַ אידן איז: באמירתו בגלוי אָדער בהעלם: עס זיינען דאָ אידן וואָס ביי זיי איז דער טוב בתכלית ההתגלות, און עס זיינען דאָ אידן וואָס ביי זיי איז דאָס נישט אַזויפיל בהתגלות, ביז עס זיינען דאָ אַזעלכע וואָס זייער טוב איז בהעלם לגמרי, אָבער אַ מקצת פונעם טוב הנעלם קומט ס"ס לידי איהו גילוי — וואָרום דער טוב ביי אַ אידן איז נישט אַ דבר נוסף⁴⁷ אויף זיין מהות (ווי די ענינים (פון רע) וועלכע קומען⁴⁸ מצד דעם וואָס „יצרו הוא שחקפּו“⁴⁹), נאָר דאָס איז דער עצם און די אמיתיות פון זיין מציאות.

עפ"ז איז מובן, אז יעדער איד, יהי' מי שיהי, אויך בשעת ער איז עובר אָן עבירה אויף וועלכן עס קומט מיתת ב"ד, מוז זיין אַ לימוד זכות אויף אים, ווייל זיין אמת'ר רצון, זיין אמיתיות מציאותו איז דער טוב שבו⁴³.

בשעת אָבער אז סנהדרין „פתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב“, באווייזט דאָס אז דער טוב שבו איז אויף אַזויפיל נתעלם געוואָרן, אז אפילו סנהדרין גדולה וועלכע זיינען „חכמים ונבונים מופלגין כו“ — ד.ה. זיי זיינען „נבונים“ להבין דבר מתוך דבר⁴⁴ וב- הפלגה, צו פאַרשטיין און אויפנעמען דאָס וואָס איז באהאלטן און נישט אַנט- פלעקט — אויך זיי אַלע קענען נישט גע- פינען קיין זכות אויף אים

(41) ראה סה"מ תרנ"ט (ע' פה).

(42) ל' הרמב"ם הל' גירושין שם.

(43) במכש"כ וק"ו מהטעם „אמור לאומן

חששאור" (תענית כ. ריש ע"ב) ובנדוד' הוא בו.

(44) ראה ספרי ופרש"י דברים א, יג.

(45) ראה סנהדרין ו, סע"ב ושי"נ.

(46) פרשתנו יז, ט. „אינך חייב ללכת אלא אחר

ב"ד שבדור" (רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"א. וראה

ספרי ופרש"י עה"פ).

עאכו"כ ווען עס רעדט זיך וועגן אידן
בדורנו וואס אע"פ אז מ'איז אין א מצב
פון „אני ישנה“⁴⁸, איז אבער „לבי ער“
להקב"ה ולתורתו ולמצותיו⁴⁹, און ווען
דאס אידישע הארץ איז, כפס"ד תורת
אמת, וואָך — ווערט עס ס'ס דער-
וועקט און קומט לידי גילוי;

ובפרט געפינענדיק זיך איצט אין זמן
פון חודש אלול ווען דער מלך (מה"מ
הקב"ה) געפינט זיך „בשדה“, „ואזי“
רשאים (ויכולים) כל מי שרוצה לצאת
להקביל פניו (בשדה) והוא מקבל את
כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים
שוחקות לכולם —

דאָרף מען אַרויסגיין און פֿועל זיין
אויף יעדן אידן אין וועלכן מצב ער זאל
נאָר זיין, אַז עס זאל ביי אים ווערן בגלוי
דער „רצון“ צו מקבל זיין פני המלך
בשדה.

וואָס די פעולה איז דורך דעם גופא:
בשעת מ'איז מהפך ומדבר בזכותו פון א
אידן, אַז ב, איז אים איז דאָ דער חלק
אלקה ממעל ממש, דער ניצוץ אלקי, ביז
אַז — בלשון הרמב"ם, הוא רוצה להיות
מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות
ולתתרחק מן העבירות, און אַז דאָס איז
אמיתית מציאותו — איז מען דורך דעם
גופא נאָכמער מגלה דעם טוב שבו,

און מ'פֿועל'ט אויף אים אַז ער זאל
אַרויסגיין — „לצאת“ — ממקומו „ב-
מדבר“⁵² בכדי לקבל פני המלך „בשדה“,

רירט אַן (און איז מגלה) דעם טוב שבו.
און דעריבער, בשעת אַלע זעען נאָר
חובה, וואָס דאָס מיינט אַז דער טוב שבו
איז בתכלית ההעלם וההסתר, קען דער
עונש („יהרג“) ניט אויפטאָן אַ כפרה אין
דעם אידן;

דוקא לאחרי ווי מ'איז מהפך בזכותו,
וואָס דאָס גופא ברענגט אַרויס דעם טוב
שבו⁵¹, דעמאלט טוט אויף דער עונש פער-
לת — אַז דער איד באַקומט זיין כפרה
און איז זוכה לעוה"ב.

ה. פון דעם נעמט מען אַרויס אַ
הוראה אין גודל מעלתם און זכותם של
ישראל:

אפילו ווען עס רעדט זיך וועגן אַזא
אידן וואָס געפינט זיך בשפל המצב עד
כדי כך, אַז אפילו סנהדרין וואָס די
תורה זאָגט אַז ענינם איז „והצילו העדה“
— צו זוכן און געפינען אַ הצלה וזכות
אויף יעדער אידן, און דאָך זעען אויך זיי
אויף אים נאָר חובה, זיי זעען ניט קיין
זכות אויף אים — פונדעסטוועגן
פסקינט תורת אמת אַ פסק דין ברור, אַז
דאָס איז אַ מציאות וואָס קען ניט זיין,
אויך ביי דעם אידן איז דאָ דער רוצה
לקיים כל המצות; ובמילא ברענגט דאָס
גופא אַ די סנהדרין זיינען מלמד זכות
אויף דעם אידן און דורך דעם⁵³ איז מען
מגלה דעם רוצה שבו, טוב שבו.

47) וכמוכן מהביאור במחז"ל (ערכין טו, ב.
רמב"ם הל' דעות פ"ז היג) שלשון הרע „קטיל
תליתאי“, גם „זה שאומר עליו“ (אף שאינו עובר
עבירה) — כי ע"י להיר מגלה ומוציא הרע שלו,
ומרובה מדה טובה, דכאשר מדבר בזכותו ה"ז מגלה
הטוב של השני (ועאכו"כ כאשר נעשה על ידי
הסנהדרין) — ראה בכ"ז באהוכה לקו"ש חכ"ז ע'
163 ואילך (וראה שם גם ביאור דברי הרמב"ם הל'
דעות פ"ה ה"ז „מספר בשבח חבירו ולא בגנותו
כלל“) ובהנשמן שם.

48) שה"ש ה, ב.

49) ראה ד"ה אני ישנה בסה"מ אידיש. ובכ"מ.

50) לקו"ת ראה לב, סע"א ואילך.

51) הוספת כ"ק מ"ח אדמו"ר — סדי"ה לך אמר

לבי הש"ת.

52) ראה לקו"ת שם לב, ב. וראה לקו"ש ח"ד ע'

מעשרה טפחים⁵⁴, און יעדער איינער און איינע ווערט נכתב ונחתם לאלתר⁵⁵ בספרן של צדיקים גמורים לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(משיחת ש"פ תשא תשמ"ה)

וואָס עי"ז ווערט נתגלה, נוסף אויף „מקצת" פון זיין טוב („מקצת מזכין ש' יהפכו בזכותו"), עס ווערט נתגלה זיין טוב במדה מרובה, ביז אַז דער ריבוי הטוב והזכות איז מכריע דעם צד ההפכי בא אים און מכריע דאָס וואָס ער איז „שקול" און בריינגט עס „תשועה והצלה"⁵³ ואח"כ יוצא זכאי בדיון,

יעדער איד ווערט נתעורר מיט אַ תשובה כדבעי ובשלימות, ובמילא האָט ער אַ כפרה שלימה ווי דאָס איז אַ נשמה שלימה בגוף שלם, נשמה בגוף למטה

54) ע"ד מרז"ל באותו מקום (יומא פו, ב).

55) ר"ה (טז, ב) וב.מדרש "ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. יל"ש ואתחנן רמז תתנה) הובא בטא"ח (ס"ס תקפא) שכבר בער"ה בטוחין שזוכין כו' ועד שמתעטפין כו'.

53) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

תצא

איז מאי טעמא¹⁰, וואָס כלאי בגדים האָט תורה מתיר געמאַכט ביי עבודה במקדש¹¹ (און ביי מצות ציצית), משא"כ ביי די אַנדערע צוויי מיני כלאים, בבהמה ובקרע, געפינט מען נישט אַז דאָס זאָל זיין מותר ביי אַ מצוה אַדער ביי קדשים¹² (במקדש) וכיו"ב?

ב. אויסער די ג' מיני כלאים הנ"ל, איז פאַראַן נאָך אַן איסור וואָס איז דומה בתוכנו צו דעם איסור פון כלאים — בשר וחלב, און ווי ס'איז מבואר אין ספרים¹³, אַז דער טעם האיסור פון בשר בחלב איז „כסוד הכלאים" — אַ תעורר בה פון צוויי מינים, וואָס יעדער פאַר זיך איז מותר¹⁴, נאָר בהתערבותם יחד

א. גלייך נאָך דעם ציוויי אויף דעם איסור שעטנז — „לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" — זאָגט אַן תורה² „גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך גו'", און פון דעם וואָס די צוויי פסוקים שטייען בסמיכות זל"ז לערנט מען אַפ"י³ „גדילים תעשה לך — אף מן הכלאים"⁴, אַז כלאים זיינען מותר בציצית.

עד"ז געפינט מען דעם היתר פון כלאים ביי די בגדי כהונה — צווישן די בגדי כהונה, וואָס כהנים טראָגן בעבודתם במקדש, איז געווען דער אבנט, וואָס איז געמאַכט געוואָרן פון שעטנז⁵.

דאָרף מען פאַרשטיין:

עס זיינען פאַראַן דריי מיני כלאים — „בקרע ובבהמה ובבגדים"⁶, ווי די תורה רעכנט זיי דאָ אויס בהמשך אחד⁷: „לא תזרע כרמך כלאים גו' לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו לא תלבש שעטנז גו'" [ועד"ז אין פ' קדושים⁸: בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך].

(10) אע"פ שכלאים חוקה היא (קדושים יט, יט ובפרש"י שם). וראה תוי"כ לאחרי יח, ד' (ובפרש"י שם), ח' פרקים להרמב"ם פ"ו ועוד — נדו"ד ה"ז פרט בכלאים. — וראה לקמן סעיף ג ובהערות שם. (11) וי"ל אשר במקדש ציווה ע"ז (ראה לקמן בפנים) ולכן אין שייך לנדוד שה"ז בדוגמת מליקה בעוף. ועוד. — וראה לקמן הערה 18. (12) ולהעיר מרמב"ם הל' כלאים פ"ט הי"א (בנוגע בהמת פסולי המוקדשין).

(13) רקאנטי משפטים כג, יט — הובא בשליה חלק תושב"כ שכא, רע"א (וראה פסחים מד, ב; נזיר לו, סע"א; ומאי חידוש . . . כלאים נמי. ולהעיר מצפ"ע הל' מאכאס פ"ט הי"א. קונטרס השלמה כג, ב). ד"ה איתא במד"ת כשבקשו כו' תרל"ד (סה"מ תרל"ד ס"ע כט ואילך). ד"ה כשעלה משה תרס"ז (נדפס בסוף המשך תרס"ו — קה"ת תנש"א — ע' תרל). לקוטי לוי"צ על זהר כרך ב (ע' פט). תורת לוי"צ ע' מה. (14) ראה פסחים ונזיר שם: דהאי לחודי' כו' ובבדדי אסור.

(1) פרשתנו כב, יא.

(2) שם, יב.

(3) יבמות ד, רע"א. פרש"י עה"פ. רמב"ם הל' כלאים פ"י ה"ד (ובספרי עה"פ — „שניהם נאמרו בדיבור אחד". וכ"ה במכילתא ורש"י יתרו כ, ת. וראה לקו"ש חט"ז ע' 237 הערה 41. ואכ"מ).

(4) ל' רש"י עה"פ.

(5) רמב"ם שם ספ"א. הל' כלי המקדש פ"ח הי"א-יב.

(6) ל' בבחי' פרשתנו שם, י.

(7) ראה בבחי' שם. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 148.

(8) פרשתנו שם, ט"א.

(9) יט, יט. וצ"ע טעם שינוי הסדר בהסדרות.

(*) בהבחי' שיחות שנחנפו ע"פ הילקוט.

(*) ובאוה"ת משפטים (כרך ח ע' ג'קכו) משמע דווחי כוונת הבחי' משפטים שם (ע"ש). וראה אוה"ת תצוה ס"ע א'תשטו. וראה גם של"ה שם. ואכ"מ.